

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Балалардың сахналық мәдениетін қалыптастыру жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ 24.02.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР bilimger, дикция, көрермен этикасы, қимыл үйлесімі, мерекелік қойылым, Музыка жетекшісі, репетиция, сахналық мәдениет, ырғақ	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/187395/
---------------------------------	---	---

Султанова Салтанат Спандияровна

№13 «Шұғыла» бөбекжай бақшасы

музыка жетекшісі

Аннотация

Мақалада бөбекжай-бақшада сахналық мәдениетті қалыптастырудың педагогикалық тетіктері қарастырылады. Музыка жетекшісінің рөлі ән айту, қимыл, сөйлеу мәнері, сахнадағы тәртіп және көрерменмен қарым-қатынас арқылы ашылады. Ұсыныстар репертуар таңдаудан бастап, репетицияны жоспарлауға дейінгі қадамдарды қамтиды. Бала қауіпсіздігі, ұялшақтықты жеңу және ұжымдық жауапкершілік мәселелері талданады. Сонымен бірге мереке соңындағы кері байланыс пен өзін-өзі бағалау тәсілдері беріледі. Баяндау мектеп бағдарламасына сай нақты практикалық құрал ұсынады.

Кілт сөздер: сахналық мәдениет, музыка жетекшісі, репетиция, дикция, ырғақ, қимыл үйлесімі, көрермен этикасы, мерекелік қойылым.

КІРІСПЕ

Сахнаға шығу баланың эмоциясын, тілін және мінезін бір мезетте дамытады. Бөбекжайда бұл үдеріс ойынға ұқсап әрдайым өтуі керек. Музыка жетекшісі әрекетті ұйымдастырып, әр тәрбиеленушінің өзін қауіпсіз сезінуіне жағдай жасайды. Сахналық мәдениет дегеніміз әдемі ән айту ғана емес. Оған тыңдай білу, кезек сақтау, дене қалпы және сөзді анық айту кіреді. Тақырып эстетикалық тәрбие мен коммуникативтік дағдыға әсер етеді. Мақаланың мақсаты – балабақшада сахна әдебін жүйелі қалыптастыру жолдарын практикалық мысалдар арқылы ұсыну.

САХНАҒА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ НЕГІЗДЕРІ

Сахналық мәдениет ұғымын жас ерекшелікке сай түсіндіру

Балдырған сахнаны «ойын алаңы» ретінде қабылдаған кезде қорқынышы азаяды. Музыка жетекшісі алғашқы сабақтарда зал кеңістігін балаларға таныстырады. Балаларға сахнаға шығу, тұру және кету тәртібі әрекет арқылы үйретіледі. Әр қадам қысқа белгімен бекітіледі, мысалы қолды жүрек тұсына қою. Тәрбиеленуші қол шапалақ кезінде иілу мәнін өздігінен түсінеді. Көрерменге арқамен бұрылмау, қатарды бұзбау сияқты ережелер бірге талқыланады. Сахнада затты ұқыппен ұстау, костюмді жинау да мәдениетке жатады. Күту кезінде әр бала тыныш белгі қолдануды бірте-бірте меңгереді. Жетекші «сәлем» мен «рақмет» сөздерін күнде қысқа жаттықтырады. Балалар сахна тілін де үйренеді: «өтейін», «кешіріңіз», «рұқсат па». Киім ауыстырғанда кезек сақтау, асықпай түйме тағу машықтанады. Осындай ұсақ әрекет уақыт өте үлкен мәдени дағдыға айналады. Әдеп талаптары сабақ басында ортақ келісім ретінде түсіндіріледі. Бұл тәсіл өзін-өзі бақылауды күшейтеді және құрмет қалыптастырады.

Дауыс, тыныс және дикция арқылы сенімділік қалыптастыру

Сахнада сенімділік дауыс сапасымен әрқашан тығыз байланысты болады. Музыка жетекшісі тынысты әр сабақта қысқа ойындармен реттейді. «Шамды өшір», «желді үрле» жаттығулары ұзақ дем шығаруды үйретеді. Дикция үшін жаңылтпаш пен буындық ырғақ жиі қолданылады. Ән мәтіні анық айтылса, бала мағынаны сезеді және шатаспайды. Дауыс биіктігін таңдағанда баланың табиғи диапазоны толық сақталады. Қатты айқайлатпай, әр балаға жұмсақ тембрге үйрету маңызды. Артикуляцияны айна алдында бірге көрсету өте тиімді болады. Динамика саналы өзгерсе, сахналық образ әлдеқайда әсерлі шығады. Ән алдында бет бұлшық етін қыздыратын жеңіл гимнастика жасалады. Сөзді сезіммен айту үшін қуаныш, таңдану, мұң реңкі салыстырылады. Ұялшақ балаларға хормен айту алғашында қауіпсіз сезім береді. Кейін шағын топта қысқа жеке фраза ғана айтылады. Тіл кемшілігі бар балаға маманмен алдын ала ортақ жоспар жасалады. Осы ретпен жұмыс жасалса, ішкі қысым айтарлықтай азаяды.

Қимыл, кеңістік және сахнадағы тәртіп мәдениеті

Қимыл үйлесімі баланың денесін еркін ұстату арқылы дамиды. Музыкалық-ырғақтық ойындарда жүру, бұрылу, тоқтау дәлдігі біртіндеп қалыптасады. Музыка жетекшісі «сызық бойымен жүр», «шеңберді сақта» тапсырмаларын жиі қайталайды. Мұнда мақсат би техникасы емес, тәртіп пен үйлесім. Балалар кіріп-шығатын жол алдын ала белгіленсе, абыржу азаяды. Әркім өз орнын ұмытпау үшін түсті нүктені таниды. Сахнаға шыққанда көзқарас төмен түспей, бірден алға бағытталады. Дене тік тұрса, тыныс та еркін әрі тұрақты болады. Ым-ишара қысқа болса, ой көрерменге оңай түсінікті жетеді. Серіктесті итермей, жанынан жай айналып өту де үйретіледі. Қарапайым реквизит

қауіпсіз болса, қимыл одан да мәнерлі болады. Топтық композицияда қатар ауысу бағыты алдын ала нақты бекітіледі. Қол ұстасқанда қысым түсірмей, алақанды жұмсақ ұстау үйретіледі. Егер бала қателессе, тоқтамай жалғастыру мәдениеті бірден қалыптасады. Музыка аяқталғанда бәрі тоқтап, қолды орнына бірдей қояды. Жаттығулар қысқа бөлімдермен өтеді, әр бөлім соңында тыныштық беріледі.

РЕПЕТИЦИЯ ЖӘНЕ МЕРЕКЕЛІК КӨРСЕТІЛІМ

Репетицияны ұйымдастыру және эмоциялық тұрақтылықты қолдау

Репетиция кезінде тәртіп пен жылылық қатар жүруі керек. Музыка жетекшісі жоспарды үш бөлікке бөледі: қыздыру, негізгі жұмыс, бекіту. Қайталану саны алдын ала белгіленеді, сонда балалар шаршамайды. Қателік үшін ұялтуға жол берілмейді, түзету нақты әрі жұмсақ айтылады. Топ ішінде рөлдер ауысса, әр бала өз мүмкіндігін байқайды. Көрсетілім алдында қысқа тыныштандыру жаттығуы әрдайым пайдалы болады. Бірге дем алып, бір сөйлем тілек айту жеткілікті. Жетекші белгі жүйесін әр репетицияда тұрақты үнемі қолданады. Мысалы, алақан көтерсе, бәрі бір мезетте бірден тоқтайды. Үзіліс минуттары таймермен белгіленсе, тәртіп жақсы сақталып отырады. Шағын жетістік бірден аталып, мотивация балаларда тез өседі. Репетиция ережелері плакатта тұрады:

- Кезекпен сөйлеу, жетекшінің белгісіне қарап әрекет ету керек.
- Бірін-бірі тыңдап, қажет болса қолмен ишара жасауға болады.
- Зал кеңістігін қауіпсіз пайдаланып, жүгірмей, ешкімді итермеу керек.

Алаңдау күшейсе, жеңіл әуенмен тынысты қайта теңестіріп аламыз. Осы тәртіп эмоцияны реттеп, жауапкершілікті бәрінде бірдей өсіреді.

Мерекелік қойылымды өткізу және ата-анамен серіктестік

Көрсетілім күні баланың тәжірибесін қорғау бірінші орында тұрады. Музыка жетекшісі мерекені қысқа бөліктерге бөліп, ауысуды жеңілдетеді. Жарық, дыбыс және костюм алдын ала мұқият тексеріледі. Костюм қозғалысқа кедергі жасамауы қажет, ал әшекей қауіпсіз болуы тиіс. Ата-анамен алдын ала келісіп, түсіру тәртібі нақты бекітіледі. Балдырғанды сахна сыртында асықтыру оның көңілін қатты түсіреді. Сондықтан күтетін орын тыныш әрі таныс болуы маңызды. Қойылымнан соң әр балаға жылы пікір міндетті түрде айтылады. Балалар қойылым соңында бір-біріне алғыс айтуды да үйренеді. Ұмытқан сөз болса, жетекші бірден ақырын ишарамен көмектеседі. Бағалау мұнда әр баланың жеке ілгерілеуіне ғана сүйенеді. Соңында шеңбер жасап, не сәтті болғанын бірге қысқа талқылаймыз. Бұл рефлексия баланың өзіне сенімділігін біртіндеп нақты бекітеді. Ата-анаға қысқа нұсқаулық беріледі: баланы сахна сыртында шақырмау, тек қолпаштау айту. Үйге барған соң қойылымды қайта талқылап, бір күшті тұсын атау

ұсынылады. Мұндай қолдау өнерге әрдайым берік оң көзқарас қалыптастырады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Сахналық мәдениет бөбекжайда жүйелі қалыптасса, бала өзін еркін ұстайды. Музыка жетекшісі дауыс, қимыл және тәртіп дағдыларын бір арнаға тоғыстырады. Жас ерекшелікке сай түсіндіру қорқынышты азайтады және ынтаны арттырады. Репетициядағы қолдау ұялшақ тәрбиеленушіні де біртіндеп белсенді етеді. Мерекелік қойылым ата-анамен серіктестікке негізделсе, ортақ сенім күшейеді. Нәтижесінде балдырған көрерменді құрметтеп, өз образын таза жеткізеді. Бұл дағды кейінгі оқу мен қарым-қатынаста да қажет болады. Қалыптасқан әдеттер мектепке барған кезде де баланы үнемі қолдайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі стандарт (МЖМБС). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
2. Үлгілік оқу бағдарламасы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014235>
3. Әдістемелік нұсқау хат 2025–2026.
<https://uba.edu.kz/storage/app/media/111%20KZ%20KZ%20KZ.pdf>
4. Музыка жетекшісі курсы бағдарламасы.
<https://new.dulaty.kz/images/centers/kadir%20biliktilig/21-26-29.pdf>
5. Ерте жаста дамытуға жағдай құру бағдарламасы.
https://irrd.kz/old/sites/irrd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/mr10072019.pdf
6. Мектепалды даярлыққа әдістемелік ұсынымдар.
https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/kaz/3MR_obr_prog_predshk_kaz.pdf
7. «Баланың құқықтары туралы» Заң. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z020000345_
8. «Дербес деректер туралы» Заң. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1300000094>
9. Ата-аналарды педагогикалық қолдау нұсқаулығы.
<https://mnu.kz/safekids-files/cppr-collection-kk.pdf>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 Bilimgger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.